

SPORMETRE

The Journal of Physical Education and Sport Sciences
Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi

DOI: 10.33689/spormetre.1427392

Geliş Tarihi (Received): 29.01.2024

Kabul Tarihi (Accepted): 22.04.2024

Online Yayın Tarihi (Published): 30.06.2024

PROFESYONEL FUTBOLDA TAKIM KAPTANINA GÖRE KAPTANLIĞI DOĞRUDAN ETKİLEYEN FAKTÖRLERE İLİŞKİN ALGI VE DENEYİMLER*

Selman Orhan^{1†}

¹Serbest Araştırmacı

Öz: Spor ortamında takım kaptanı resmi lider konumundadır. Haliyle kaptan lider konumunda olduğu için kaptandan önemli roller oynaması beklenmektedir. Literatürde kaptanın liderlik rolleri detaylı şekilde araştırılmıştır. Fakat profesyonel futbol branşında kaptanlığı doğrudan etkileyen faktörler hakkında yeterli sayıda araştırmanın olmadığı gözlenmiştir. Bu bağlamda kaptanlığı doğrudan etkileyen faktörler nelerdir? Bu amaç çerçevesinde yapılan araştırmada profesyonel futbol branşında 8 erkek takım kaptanı ile bireysel görüşme yapılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik desen kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla veriler toplanmıştır. Verilerin analizinde ise içerik analizi tekniği uygulanmıştır. Analizler sonucunda takım kaptanı haricinde; kulüp yönetimi, teknik ekip, futbolcular, medya, şehir ve taraftar faktörünün kaptanlığı doğrudan etkileyen faktörler olduğu tespit edilmiştir. Becerilere sahip olma, liderlikle ilişkili özellikler, karakter, kişilik ve olumlu davranışların ise takım kaptanı ile ilgili olarak kaptanlığı doğrudan etkileyen faktörler olduğu belirlenmiştir. Kaptanlığın bir süreç olduğu ve bu süreci etkileyen birçok faktörün olduğu söylenebilir. Sonuç olarak daha iyi bir kaptanlıkta hem sporcunun kendi öğrenim ve gelişimine yönelik faktörler hem de sporcu dışındaki faktörlerin dikkate alınması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kaptanlık, kaptan etkililiği, takım kaptanı, sporcu lider, futbol

PERCEPTIONS AND EXPERIENCES REGARDING THE FACTORS DIRECTLY AFFECTING CAPTAINCY ACCORDING TO THE TEAM CAPTAIN IN PROFESSIONAL FOOTBALL

Abstract: In a sports environment, the team captain is the official leader. Naturally, because the captain is the leader, the captain is expected to play an important role. The leadership roles of captains have been investigated in detail in the literature. However, it has been observed that there is not enough number research on the factors that directly affect captaincy in professional football. In this context, what factors directly affect captaincy? In the research conducted for this purpose, individual interviews were conducted with 8 male team captains in professional football. A phenomenological design, a qualitative research method, was used in this study. Data were collected through a semi-structured interview form. A content analysis technique was used to analyze the data. From the analysis, it was determined that club management, technical team, footballers, media, city and fans were the factors directly affecting captaincy, except for the team captain. Having skills, leadership-related characteristics, character, personality, and positive behaviors directly affected the captaincy in relation to the team captain. Captaincy is a process that is affected by many factors. As a result, both factors related to the athlete's own learning and development and factors outside the athlete should be taken into consideration for better captaincy.

Key Words: Captaincy, captain effectiveness, team captain, sports leader, football

*Bu çalışma 26-27 Ekim 2023 tarihleri arasında Sakarya' da düzenlenen VII. Uluslararası Egzersiz ve Spor Psikolojisi Kongresinde sözel sunum olarak sunulmuştur

† Sorumlu Yazar: Selman Orhan, E-mail: pskselman@gmail.com

GİRİŞ

İnsanlık tarihi boyunca liderlere ihtiyaç duyulmuştur. Genel olarak insanlar grup halinde yaşayan sosyal varlıklar olmaları ve belirli amaçlara ulaşmak amacı içinde olmaları nedeniyle gruplar oluştururlar (Işık ve Serinkan, 2020). Dolayısıyla liderler karar alma ve bu kararların uygulanmasında gruplardaki takipçilerine öncülük ederler. Liderler, takipçilerine yardımcı olurlar. Böylelikle takipçilerinin hak ve menfaatlerini korumak adına onları temsilen takipçiler ile lider arasında ortak hedefe varmaya ilişkin etkileşimsel bir süreç oluşmaktadır. Bu bağlamda Northouse liderliği; “bir bireyin ortak bir hedefe ulaşmak için bir grup bireyi etkilediği bir süreç” olarak tanımlanmaktadır (Northouse, 2021).

Rekabetin yoğun olarak hissedildiği, çalışanların mutluluk, moral ve tatmin düzeylerinin örgütün verimlilik ve başarısını yoğun şekilde etkilediği, bilgi, beceri ve yeteneğin en değerli kaynaklar olarak ele alındığı günümüz toplumunda, etkili liderlik büyük bir gereksinimdir (Işık ve Serinkan, 2020). Haliyle liderlik spor alanında da ön planda gelmektedir. Çünkü bir takım arka arkaya birkaç yenilgi aldığı anda, bunun nedeni genellikle takımın liderlerine yüklenir. Günah keçisi arayışlarında, gazetelerdeki manşetler genellikle antrenörü işaret eder ve bu performans eksikliğinin bedelini ödeyen genellikle antrenördür (Erkan, 2023). Fakat yenildiğinin tek sorumlu lideri antrenör müdür? Bu bağlamda sporcu liderliği ön plana çıkabilmektedir. Çünkü takım kaptanlığı sporcu liderliğinde önemli bir temel taşı konumundadır (Cotterill ve Fransen, 2016). Takımların sportif başarıya ulaşması ve bu başarının sürdürülmesinde takım kaptanlarının etki alanları oldukça fazladır (Orhan, 2023). Örneğin takım kaptanlarının takıma ve/veya takım başarısına ilişkin olarak olumlu ve/veya olumsuz etkisinin olduğu/olabildiği saptanmıştır (Orhan, 2024). Haliyle takım kaptanının kendisinden takımın performansı adına büyük beklentiler umulmaktadır (Erkan, 2023). Bu nedenle son yıllarda takımdaki sporculara ilişkin liderliğinde en az antrenörler kadar önemli olduğu tespit edilmiştir (Cotterill ve Fransen, 2016).

Takım kaptanı sonuçta bir sporcudur (Orhan, 2024). Haliyle sportif performans sergilenirken kaptanda birçok faktörden etkilenebilmektedir. Örneğin, kaptanın saha dışında kulüp yöneticilerine bağlı olarak ekonomik sorunların (Ataçocuğu ve Zelyurt, 2016; İmamoğlu ve ark., 2007) çözümüyle uğraşırken, sahada görev ve motivasyonel liderliğe ilişkin sorumlulukları (Fransen ve ark., 2014) bulunmaktadır. Ayrıca kaptanlık yaparken sorumluluk sahibi olma ve sorumlu tutulma, beklentileri karşılama ve çatışma durumlarında tarafsız kalma gibi kaptanlığın zor yönlerinin olduğu saptanmıştır (Voelker ve ark., 2011). Bu bakımdan takım kaptanlarının bireysel sebepler (sakatlık veya uzun süreli hastalık...), veya çevresel nedenlerle (antrenör, medya...) genellikle beklentileri karşılayamamaları sonucu kaptanlığının sonlandığı belirlenmiştir (Gökdoğan ve ark., 2023). Dolayısıyla bir sporcunun kaptanlık sürecinin kaptanlığı doğrudan etkileyen faktörlerden bağımsız olamayacağı düşünülmektedir. Bu önem nedeniyle kaptanlığı doğrudan etkileyen faktörlerin neler olduğu resmi sporcu liderliği (takım kaptanı) sürecinin daha iyi anlaşılmasında önem arz etmektedir.

Sporcu lider, takım içinde resmi veya gayri resmi liderlik rolü üstlenen ve takım üyelerini ortak bir hedefe ulaşmak için etkileyen sporcu olarak tanımlanmıştır (Loughead ve ark., 2006). Bu bağlamda spor takımlarında takım içinde liderlik hem resmi hem de gayri resmi olarak ortaya çıkabilmektedir. Takım kaptanları ve teknik direktörler resmi lider olarak, önceden belirlenmiş liderlik sorumluluklarını yerine getiren kişilerdir (Gould ve Voelker, 2010; Loughead ve ark., 2006).

Sporcu liderliğinin Türkiye'deki resmi konumu

Ülkemizde (Türkiye), Türkiye Futbol Federasyonu (TFF)'nin 2023-2024 sezonu "Futbol Oyun Kuralları" kitabında takım kaptanları ile ilgili olarak şu ifadeler yer verilmiştir. "Tüm yetkililerin, özellikle teknik direktörler ve takım kaptanlarının, hakemlere ve verdikleri kararlara karşı saygı duyulması konusunda oyuna karşı açık sorumlulukları vardır (s. 11). Oyuncuların oyunun imajıyla ilgili büyük bir sorumluluğu vardır ve takım kaptanı, kurallara ve hakemlerin kararlarına saygı duyulmasını sağlamaya yardımcı olmak için önemli bir rol oynamalıdır (s. 18). Takım kaptanının özel bir statüsü ya da ayrıcalığı yoktur ancak takımın genel davranışlarından bir dereceye kadar sorumludur (s. 50)" (Futbol Oyun Kuralları Kitabı, 2023). Ayrıca A Milli Futbol Takım Kaptanı Hakan Çalhanoğlu, İtalya maçı öncesinde (28 Mart 2022) medya önünde açıklama yapmıştır. Açıklamasında "Kaptanlık sorumluluğunun farkındayım" şeklinde takım kaptanlığı sorumluluğunu ifade etmiştir (<https://www.trtspor.com.tr/videolar/kaptanlik-sorumlulugunun-farkindayim-45126.html>, Erişim tarihi: 05.04.2024). Bu anlamda hem Futbol Oyun Kuralları (TFF) kitabı ve hem de literatür (Cotterill ve ark., 2019; Loughhead ve ark., 2006) dikkate alındığında kaptanların normal bir sporcunun ötesinde ve takım üzerinde görev ve sorumlulukları olduğu söylenebilir. Takım kaptanının sonuçta bir sporcu olduğu gerçeği dikkate alındığında kaptanlığı doğrudan etkileyen faktörler nelerdir? Kaptan hangi becerilere sahip olmalıdır? Bu çerçevede yapılan araştırma da takım kaptanı perspektifinden kaptanlığı doğrudan etkileyen faktörler değerlendirilmiştir.

Sporcu liderliği konusunda, takım kaptanının önemine ilişkin olarak araştırmalar giderek artmaktadır (Backer ve ark., 2022; Crozier ve ark., 2013; Fransen ve ark., 2016). Bu konuda yapılan araştırmalarda öncelikle genç sporcuların spor aracılığıyla kişisel liderlik becerilerinin geliştirilmesine odaklanılmıştır (Gould ve Voelker, 2010, 2012). Çünkü resmi liderlik pozisyonları, daha etkili liderler üretmek için belirli zorluklar ve fırsatlar aracılığıyla sporcuların liderlik becerilerini bilinçli olarak geliştirecek alt yapıyı sağlayabilir (Brgoch ve ark., 2020; Lower-Hoppe ve ark., 2020). Örneğin sadece bir spor branşına katılmanın bir oyun sezonu boyunca liderlik gelişimi üzerinde çok az etkisi olduğu belirlenmiş iken, takım kaptanı olarak görev yapmanın ise öğrencilerin liderlik becerilerini öğrenmeleri ve uygulamaları için zengin bir fırsat sağladığı tespit edilmiştir (Grandzol ve ark., 2010). Fakat bir başka araştırmada ise lise kaptanlarının herhangi bir liderlik eğitimi almadıkları, kendilerini lider olmaya hazır hissetmedikleri ve liderlik yeteneklerini nasıl geliştirdiklerini açıkça ifade edemedikleri belirlenmiştir (Voelker ve ark., 2011). Benzer şekilde üniversite düzeyinde takım kaptanlarının aldığı liderlik eğitiminin çoğu ya liderlikle ilgili bir kitap veya makale listesi almak ya da çok az rehberlik veya talimatla yapmaları gereken sorumlulukların bir listesini almaktan ibaret olduğu belirlenmiştir (Voight, 2012). Haliyle bu durum, etkili liderlik gelişim programlarının, gelecekteki liderlere liderlik becerilerini uygulama ve pratik yapma fırsatı sunması gerektiğini öne sürmektedir (Cotterill ve Fransen, 2021).

Sporcu liderlik rollerinin (Fransen ve ark., 2014) hepsinin (görev lider, motivasyonel lider, sosyal lider, dış lider) birlikte en iyi şekilde yerine getirilmesinin, takım sargınlığı ve takım güveni üzerinde olumlu faydaları olduğu saptanmıştır (Fransen ve ark., 2016; Loughhead ve ark., 2016). Fakat kaptanlar liderlik rolünü olumlu, başarılı bir şekilde yerine getirmediğinde ise kaptanın davranış ve tutumları takım güveni ve takımın performansı için zararlı sonuçlar da doğurabilmektedir (Fransen ve ark., 2015). Bu bakımdan takım kaptanı kilit bir role sahiptir (Orhan, 2023). Çünkü takım sporlarında kaptan sahada görev lider rolünde antrenörün taktik planlarına yardımcı olurken aynı zamanda dış lider rolünde hakemle de iletişim kurmaktadır (Fransen ve ark., 2014). Kaptanlık sürecinde zorluklarla karşılaşılabilir (Choi ve ark., 2023). Bu nedenle kaptanlık, oyuncuyu aşağı çeken bir ağırlık gibi görünebilir (Day,

2004). Kaptan sadece kendi performansından sorumlu olmayıp çeşitli faktörlerle (Kulüp yönetimi, sponsorlar, medya...) etkileşim halinde olmaktadır. Dolayısıyla kaptanlık sürecini doğrudan etkileyen faktörlerin belirlenmesi takım kaptanının görev ve sorumluluğuna yeni bir bakış açısı sağlayacaktır. Ayrıca literatürde ki takım kaptanı konusundaki araştırmaların hem Türkiye dışında hem de profesyonel hokey, basketbol, rugby ve kriket gibi branşlarda yoğunlaştığı gözlenmiştir (Camiré, 2016; Carson ve Walsh, 2018; Cotterill ve Cheetham, 2017; Cotterill ve ark., 2019; Mead ve ark., 2017; Smith ve ark., 2018). Bu bakımdan günümüzde futbol branşının yaygınlığı (Taştan, 2021) ve futbol branşında birçok faktörün (kulüp yönetimi, antrenör, medya...) etkisinin olduğu dikkate alındığında yapılan araştırmanın literatüre katkısı olduğu düşünülmektedir. Bu araştırmada takım kaptanlarının algı ve deneyimlerinden kaptanlığı doğrudan etkileyen faktörlerin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırma için Aksaray Üniversitesi, İnsan Araştırmaları Etik Kurulundan (26.04.2021/2021/04-05) etik kurul raporu alınmıştır.

Araştırma Modeli

Takım kaptanlarının kaptanlığı doğrudan etkileyen faktörlere ilişkin algı ve deneyimlerinin onların kendi bakış açılarından anlamının önemi nedeniyle bu araştırmada nitel araştırma yaklaşımlarından fenomenolojik (olgu bilim) araştırma deseni tercih edilmiştir. Fenomenolojik araştırmada araştırmacının odaklandığı temel nokta bir fenomen/olay/kavram ile ilgili (kaptanlığı doğrudan etkileyen faktörlere ilişkin algı ve deneyimler) araştırmaya katılan bütün bireylerin (takım kaptanları) ortak deneyimlerinin ne ifade ettiği (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu çerçevede yapılan fenomenolojik araştırmanın temel amacı, bir fenomen ile ilgili kişisel tecrübeleri evrensel bir esasın/gerçeğin tanımlanmasına indirgenmesidir (Creswell, 2007). Araştırmada yorumlayıcı fenomenoloji uygulanmıştır. Yorumlayıcı fenomenolojik analizde belli bir konunun katılımcının kendi deneyimsel perspektifinden incelenmesi amaçlanır. Bu yöntemde, araştırmacı tarafından üretilen fenomenolojik analiz; aslında katılımcının deneyiminin bir yorumudur (Smith ve ark., 2009). Bu nedenle sistematik doğası ve analiz sürecinin ayrıntılı bilgiler sağlanması ile birlikte yorumlayıcı fenomenolojik analiz, psikoloji alanındaki araştırmacılar için giderek daha cazip bir araştırma yöntemi hâline gelmiştir (Smith ve Osborn, 2015). Çalışma Helsinki Deklerasyonu Prensipleri'ne uygun olarak yapılmıştır.

Araştırma Grubu

Fenomenolojik araştırmalarda araştırmanın odaklandığı fenomeni ya da araştırılan gerçekliği yaşayan, fenomen ile ilgili deneyimi olan, bu fenomeni dışa yansıtabilecek bireylerden ya da gruplardan bilgi toplanmaktadır (Creswell, 2013). Bu nedenle katılımcılar amaçlı örneklem yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Ayrıca katılımcı sayısının 5 ile 25 kişiye kadar olabileceği belirtilmiştir (Creswell, 2013; Güler ve ark., 2015). Araştırma grubu sayısının belirlenmesinde araştırmanın odağı, veri miktarı ve katılımcılara ulaşabilme gibi kriterler dikkate alınmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Araştırmanın katılımcıları, Türkiye Futbol Federasyonu 2021-2022 (Ağustos 2021 ile Ocak 2022) sezonun da Elâzığ, Diyarbakır ve Malatya illerindeki (Türkiye) takım kaptanlarından oluşmaktadır. Araştırmaya bu illerdeki 2. ve 3. lig takımlarında aktif kaptanlık yapan 8 erkek

profesyonel futbolcu gönüllülük esasına göre katılmıştır. Bu amaçla araştırmada katılım onay formu kullanılmıştır.

Her bir katılımcıyla yüz yüze bir kez görüşme yapılmıştır. Veriler görüşme yöntemiyle toplanmıştır. Görüşmeler katılımcıların izniyle ses kaydına alınmıştır. Etik ilkelerin en temel ve klasik olanlarından birisi de "gizlilik, özel hayata saygı ve zarar görmemdir. İnsanların kimlikleri araştırma doğal, sosyal ve kültürel bir ortamda gerçekleştirilmiş ise ortama ilişkin tanımlayıcı bilgiler doğrudan veya dolaylı olarak deşifre edilmemelidir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu nedenle Tablo 1'de katılımcıların yaşları ve oyun pozisyonları verilmemiştir. Katılımcılar K1, K2... olarak isimlendirilmiştir. Tablo 1'de araştırmaya katılan kaptanlara ilişkin demografik bilgiler verilmiştir.

Tablo 1. Araştırma grubuna ilişkin demografik bilgiler

Katılımcılar	Eğitim	Lig	Takım kaptanlığı deneyim yılı	Futbolculuk deneyim yılı
K1	Lise	2. Lig	4	11
K2	Üniversite	2. Lig	2	19
K3	Lise	2. Lig	7	15
K4	Lise	3. Lig	6	17
K5	Üniversite	3. Lig	1	11
K6	Üniversite	3. Lig	3	15
K7	Lise	3. Lig	1	16
K8	Lise	3. Lig	6	20

Katılımcıların yaş ortalaması $33,17 \pm 2,32$ (30 ila 37 yaş arası) ve takım kaptanlığı deneyimi ortalaması 3,84'tür (1 ila 7 yıl arası takım kaptanlığı deneyimi).

Fenomenolojide, araştırmacılar insanların içinde yaşadıkları ve çalıştıkları özel ortamları ve bağlamları dikkate alarak nitel bulguların sunumlarını ve yorumlanmasını zenginleştirebilirler (Creswell, 2013; Toker, 2022). Bu önem dahilinde katılımcıların bulunduğu çoğu kulüplerde maddi sorunlar bulunmaktaydı. Çoğu kaptanın bulunduğu kulüplerde takım başarısında (galibiyet) istikrarlı olmayan sonuçlar vardı. Bu nedenle çoğu takımda istikrarsız veya fazla sayıda yenilgilerden sonra çok sık antrenör değişiklikleri de olmaktadır.

Verilerin Toplama Araçları

Veri toplama araçları olarak kişisel bilgi formu ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanırken sporcu liderliğine ilişkin rol farklılaşma teorisi (Fransen ve ark., 2014; Newman ve ark., 2019) temel alınarak literatür taraması yapılmıştır (Brgoch ve ark., 2020; Bucci ve ark., 2012; Cotterill ve ark., 2019; Dupuis ve ark., 2006; Imholte ve ark., 2019). Bu araştırmalardaki görüşme soruları dikkate alınarak soru havuzu oluşturulmuştur. Çünkü araştırma soruları neyi bilmek istediğimize rehberlik eder ve iyi araştırma soruları araştırmamızın amacı veya niyetiyle ilişkili olarak geliştirilir (Braun ve ark., 2016). Uzman danışman görüşü ve nitel soru hazırlama ilkeleri (Creswell, 2007) dikkate alınarak görüşme formu hazırlanmıştır. Ayrıca görüşme formundaki sorular sonda sorularla detaylandırılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Görüşme formundaki soruların açıklık, anlaşılabilirliğini kontrol etmek amacıyla iki kaptan yardımcısıyla pilot görüşmeler yapılmıştır. Pilot görüşmeler sonrasında soruların sırası ve soru ifadelerine ilişkin gerekli düzeltmeler yapılarak yarı yapılandırılmış görüşme formuna son hali verilmiştir. Pilot görüşmelerden elde edilen veriler çalışmaya dahil edilmemiştir. Görüşme formunda yer alan ve araştırmaya katılan kaptanlara yöneltilen sorular şu şekildedir:

1. Daha iyi bir kaptan olmada sizce nelerin doğrudan etkisi vardır? Açıklayabilir misiniz?

2. Daha iyi bir kaptan olmak için neler yapılabilir?

Verilerin analizi

Yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla yapılan bireysel görüşmeler yazılı ortama (Word programı) alınmıştır. Verilerin transkripsiyonu sonucu toplam 34 sayfa ham veri (çift aralıklı, Times New Roman yazı tipi boyutu 12, Microsoft Office Word 2011) elde edilmiştir. Görüşme transkriptlerini analiz etmek için içerik analizi uygulanmıştır. Çünkü nitel içerik analizi yapmak hem tanımlayıcı olmayı mümkün kılar, hem de çeşitli seviyelerde yorumlama yapmayı sağlar (Toker, 2022). Nitel içerik analizinde tümevarımsal analiz uygulanmıştır. Tümevarımsal analiz, veriyi önceden belirlenmiş bir kodlama çerçevesine ya da araştırmacının analitik önyargılarına uydurmaya çalışmaksızın yapılan bir veri kodlama sürecidir (Braun ve Clarke, 2006). Araştırmacı tarafından verilerin hepsi okunmuştur. Veriye yeterli şekilde aşına olduktan sonra ilk kodlama yapılmıştır. Verilerin içeriğindeki benzerlik ve farklılıklar dikkate alınarak kodlardan temalar çıkarılmıştır.

Fenomenoloji araştırmalarında veri analizi yaşantıları ve anlamları ortaya çıkarmaya yöneliktir. Bu amaçla içerik analizinde verinin kavramsallaştırılması ve olguyu tanımayabilecek temaların ortaya çıkarılma çabası vardır. Ortaya çıkan temalar ve örüntüler çerçevesinde elde edilen bulgular açıklanır ve yorumlanır. İçerik analizi verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması aşamalarıyla gerçekleştirilmiştir. Bu yöntemde doğrudan alıntılara sık sık yer verilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Çünkü içeriğin ve açıklanan anlamların tutarlı olmasını sağlamak için tema ve kodlar alıntılarla gösterilmelidir (Sundler ve ark., 2019). Araştırmadaki tema ve kodlar, görüşme soruları temel alınarak MAXQDA 2020 programı aracılığıyla oluşturulmuştur.

Araştırmacı önceki deneyimlerimde spor psikoloğu veya araştırmacı olarak birçok profesyonel erkek futbol kulübünde görev yaptığı için doğal olarak bu çalışmada ele alınan konularla ilgili kendi inançları bulunmaktaydı. Bu nedenle araştırmacının konumsallığı ve düşünömselliği nedeniyle fenomene (takım kaptanı) ilişkin kendi ön yargı ve düşünceleri bloklanmaya çalışılmıştır (Güler ve ark., 2015).

Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırma sürecinde geçerlik ve güvenirlik konusunda derin odaklı veri toplama, uzman incelemesi ve inandırıcılık stratejileri uygulanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu çerçevede inandırıcılığın sağlanması için iyi bilinen araştırma yöntemleri kullanılmıştır (Arastaman ve ark., 2018). Hem veri toplama araçlarının hazırlanmasında hem de verilerin analizinde kodlamalara ilişkin olarak eleştirel arkadaşlar (danışman) stratejisi uygulanmıştır (Smith ve McGannon, 2018). Çünkü daha deneyimli bir araştırmacı ile çalışmak, kodlama becerilerinin ve tema geliştirme sürecinin gelişmesine yardımcı olabilir (Braun ve ark., 2019). Danışman spor bilimleri alanında araştırmaları olan bir akademisyendi. Ayrıca aynı mülakat orijinal analizden birkaç hafta sonra tekrar gözden geçirilmiştir. Bu zaman aralığı, aynı materyali "yeni bir bakış açısı" ile görmeyi sağlamıştır. Bu durum araştırmacının kendi deneyiminin katılımcı görüşmelerine ilişkin etkisinin görülmesine imkan sağlamıştır (Berger, 2013).

BULGULAR

Nitel verilerin analizi sonucunda belirlenen üst temalar, 2. dereceden temalar, 3. dereceden temalar ve kodlar Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Nitel bulgulara ilişkin tema ve kodlar

Üst tema	2. düzey tema	3. düzey tema	Kodlar
Kaptanlığı doğrudan etkileyen faktörler	Kaptan haricindeki faktörler	Kulüp yönetimi	Maddi sorunlar
		Teknik ekip	Kaptana güvenilmesi
		Futbolcular	Kaptana saygı duyulması
		Medya	Takım sargınlığı
		Şehir	Spor medyasının desteği
		Taraftar	Takıma bulunulan şehrin desteği
			Taraftar desteği
			İletişim becerisi
			Becerilere sahip olma
	Kaptanla ilgili faktörler		Sosyal becerilere sahip olmak
			Yabancı dil bilmek
			Performansın iyi olması
			Adaletli olma
		Olumlu davranışlar	Örnek olma
			Dürüst olma
		Liderlikle ilişkili özellikler	Liderlik özellikleri
		Karakter	Karakter yapısı
		Kişilik	Kişilik yapısı

Tablo 2’de görüleceği üzere takım kaptanına göre kaptanlığı doğrudan etkileyen faktörlere ilişkin algı ve deneyimlerin nitel analizi sonucu; 2 adet 2. düzey tema ve 18 adet kod saptanmıştır.

Kaptanlığı doğrudan etkileyen faktörler

Bu üst tema takım kaptanına göre algılanan ve deneyimlenen kaptanlığı doğrudan etkileyen faktörlere ilişkin üst temadır. Bu temada katılımcılar takım kaptanı haricinde; kulüp yönetimi, teknik ekip, futbolcular, medya, şehir ve taraftarın kaptanlığı doğrudan etkileyen faktörler olduğunu belirtmişlerdir. Bu temaya ilişkin örnek alıntılar şöyledir. Katılımcıların bazıları kulüp yönetimi faktöründe maddi sorunların kaptanlığa etkisini şöyle açıklamışlardır.

“Paralar düzgün ödenirse daha iyi bir kaptan olursun. O zaman kimse sana gelmiyor. Örneğin maç kazanıldığı zaman kaptan söyleyip kulüp bunu hemen yatırıyor kaptana bravo deniliyor. Yönetim, kaptanı kaile alıyorsa primi hallettin diyorlar (K1).”

“Herşey düzenli olduktan sonra özellikle alt ligler için söylüyorum. Para sıkıntısı oluyor veya yemek sıkıntısı oluyor. Bunlarla uğraşınca işter istemez futbolun dışına çıkılıyor. Aslında çok basit. Yemek, maç başları, maaşlar, peşinatlar, primler olduktan sonra yönetiminde başı ağrımaz. Takım kaptanına çok fazla bir iş düşmez. Herşey düzgünce ilerler. Bunların doğrudan etkisi vardır (K8).”

Katılımcı bir ve sekiz futbolcuya ödenen maddi gelirin kulüp yönetimi tarafından ödeme sürecindeki karşılaşılan zorlukları vurgulamıştır. Ayrıca katılımcı sekizin ifadesinde

(...özellikle alt ligler için söylüyorum.) özellikle alt liglerde maddi sorunların çözümünde kaptanın daha fazla uğraştığı görülmektedir. Bu durumun aslında katılımcı sekiz tarafından “futbol dışı işler” olarak değerlendirilmesi dikkat çekicidir. Haliyle kaptanlıkta kulüp yönetimi faktöründe maddi sorunların olmasının kaptanlığı doğrudan etkileyen önemli bir faktör olduğu görülmektedir.

Katılımcıların ikisi, kulüp yönetimi faktöründe kaptana güvenilmesinin kaptanlığa etkisi olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcı beş, kulüp yönetiminin hem kaptana güvenilmesini hem de kaptana güvenin takımda yansıtılmasının önemli olduğunu açıklamıştır. Haliyle sadece kaptana güvenmek değil takım karşısında kulüp yönetiminin kaptanın arkasında durması gerektiğini vurguladığı görülmektedir.

“Yönetim ve teknik heyetin kaptana olan güveni önemlidir. Onlar kaptana bu güveni vermezlerse takımda bunu yansıtmazlarsa kaptan kaptanlığını yapamaz (K5).”

Katılımcıların üçü, teknik ekip faktöründe de kaptana güvenilmesinin kaptanlığa etkisi olduğunu belirtmişlerdir. Örneğin katılımcı sekiz şunları ifade etmiştir.

“Hocanın da ön yargılı olmaması gerekir. Genelde eski nesil hocalar, yeni nesilde yokta kaptanlara karşı ön yargıları olabiliyor. Kendilerine tehdit olarak görürler. Hoca işte kaptanın yöneticisiyle arası çok iyi diyebiliyor. Aslında bu hocanın özgüvensizliğinden kaynaklanıyor. Bunu da yeni nesil hocalar giderek aşıyor (K8).”

Katılımcı sekiz, teknik direktörün (hoca) takım kaptanına ön yargılı olmaması gerektiğini ve bu ön yargının yeni nesil teknik direktörler tarafından aşıldığını belirtmiştir. Ayrıca teknik direktörlerin kaptanın, yöneticisiyle arasının çok iyi olduğu düşündüğünü vurgulamıştır. Bu düşüncenin de aslında teknik direktörlerin kendi güvensizliğinden ötürü kaptana ön yargıyla yaklaşabildiğini belirtmiştir. Bunun yanısıra kulüp yönetimi ve teknik ekip faktörünün kaptanlığı etkilemesi kaptanın dış liderlik rolünden kaynaklanmaktadır. Çünkü takım kaptanı dış lider olarak kulüp yönetimi ve teknik ekibe karşı kendi takımının temsilcisidir.

Katılımcıların bazıları futbolcular faktöründe takımdaki diğer oyuncuların kaptana saygı duymasının ve takım sargınlığının kaptanlığa etkisi olduğunu belirtmişlerdir.

“Ben kaptan olduğum zamanlarda arkadaşlarımla daha fazla diyaloglarıma daha fazla dikkat ediyorum. Oyuncuyu her zaman mutlu edemezsiniz. Oynayan oyuncu daha fazla mutludur, oynamayan oyuncu mutsuzdur normal olarak. Kaptanın etkisi burada devreye girer. Ordaki bütün oyuncularla oynayan oynamayan oyuncularla ilişkisi, diyalogu oyuncuları oyunun içinde tutabilme adına ne yapabilir veya neler yapabiliyor. Burda işte oyuncunun size saygı duyması gerek (K2).” (Kaptana saygı duyulması)

“Benim en büyük şansım daha önce kaptanlık yaptığım takımda da takım içinde çok iyi bir arkadaşlık ve birbirine bağlılık vardı. Şu anda da takımda aynı şekilde birbirine bağlı, birbirine saygı duyan birbiri için mücadele eden bir takım var (K7).” (Takım sargınlığı)

Katılımcı iki ve yedi, kaptanlığın takımdaki diğer futbolcuların kaptana saygı duymasının ve takım sargınlığından etkilendiğini belirtmiştir. Haliyle kaptanlık süreci kaptanın, takipçilerinin (diğer futbolcular) etkisinden bağımsız değildir.

Ayrıca takipçi kavramı sadece diğer oyuncular ile sınırlı değildir. Çünkü katılımcılar medya, şehir ve taraftar faktörünün de kaptanlığı etkilediğini belirtmiştir. Aslında bu faktörler takım kaptanına kulüp yönetimi, teknik ekip ve futbolcular kadar yakın olmasa da yine kaptanlığı etkilemesi bakımından önemlidir. Medya, şehir ve taraftar faktörünün kaptanlığa etkisi şöyle belirtilmiştir.

“Basın tarafından olsun işte televizyonlarda maçların verilir, verilmemesi. Yorumcuların röportaj yapıyor olması vesaire bu tarz şeylerde tabii ki de kaptanlığı etkiler (K3).” (Medya; Spor medyasının desteği)

“Mesela şehrin de çok büyük etkisi vardır. Şehrin oynadığımız takıma karşı tutumu, bakışı etkiler (K3).” (Şehir; Takıma bulunulan şehrin desteği)

“...Farklılık daha önceki kulübün yapısı daha farklıydı. Taraftar grubu azdı. Bu kulüp kadar çok büyük kitlelere hitap eden bir takım değildi. Burada pozitif olarak yansıdı bana (K7).” (Taraftar; Taraftar desteği)

Aslında katılımcılardan üç ve yedinin ifadesi dikkate alındığında; medya, şehir ve taraftar faktörünün kaptanlığı etkilemesi kaptanın dış liderlik rolünden kaynaklanmaktadır. Çünkü takım kaptanı dış lider olarak medya, şehir ve taraftara karşı kendi takımının temsilcidir.

Katılımcılar kaptan haricindeki faktörler kadar takım kaptanı ile ilgili faktörlerinde kaptanlığı etkilediğini ifade etmişlerdir. Örneğin, katılımcılar; kaptanla ilgili faktörlerde becerilere sahip olma, olumlu davranışlar, liderlikle ilişkili özellikler, karakter ve kişiliğin kaptanlığı doğrudan etkileyen faktörler olduğunu belirtmişlerdir.

Katılımcılar iletişim becerisi, sosyal becerilere sahip olmak, yabancı dil bilmek ve performansın iyi olması gibi becerilere sahip olmanın kaptanlığı doğrudan etkileyen faktörler olduğunu ifade etmişlerdir. Bu temaya ilişkin örnek alıntılar şöyledir.

“Kaptanın kendini ifade edebilmesi ve söylediklerini karşı tarafa aktarabilmesi, onu ikna edebilmesi, kaptanda bu özelliklerin olması gerekir. Daha doğrusu bir gurubu yöneten yada oraya hitap edebilecek yeterlikte, özellikte olması gerekir. Kaptan 25-30 kişilik gurubun lideri. Burada kendini ifade edebilmesi gerek (K2).” (Becerilere sahip olma; İletişim becerisi)

“Arkadaşlarımla daha çok konuşuyorum, vakit ayırıyorum takımla ilgili konuşuyoruz. Fikir alışverişi yapıyoruz (K3).” (Becerilere sahip olma; Sosyal becerilere sahip olmak)

“Şimdi günümüz futbolunda artık her ligde çok fazla yabancı oyuncu olmaya başladı. Türkiye ligi için mesela sadece Türk oyunculara kaptanlık yapmıyorsunuz, yabancı oyunculara da kaptanlık yapıyorsunuz (K2).” (Becerilere sahip olma; Yabancı dil bilmek)

“Bir kaptanın saygı görmesi için en önemli konu saha içi performansı, saha içi duruşu bence. Çalışkan olacak, hiçbir zaman performansı ile ilgili bir sıkıntı olmaması gerek. Zaten olursa kaptanlığı uzun süreli olmaz (K2).” (Becerilere sahip olma; Performansın iyi olması)

Katılımcılar aslında farklı birçok becerilere sahip olmanın kaptanlığı doğrudan etkileyen faktörler olduğunu ifade etmişlerdir. Bu becerilerin birden fazla olmasının kaptanın sporcu lider olarak temsilci, örnek olma ve özellikle liderlik rollerine (Görev lider, motivasyonel lider, sosyal lider, dış lider) ilişkin özelliklere vurgu yapıldığı düşünülmüştür. Dolayısıyla kaptan haricindeki faktörler (kulüp yönetimi, teknik ekip, futbolcular...) kadar takım kaptanının sahip olması gereken becerilerinde doğrudan kaptanlığı etkilemesi beklendiği bulgu olarak değerlendirilebilir.

Katılımcıların bazıları kaptanın olumlu davranışları olarak; adaletli olma, örnek olma ve dürüst olmanın kaptanlığı doğrudan etkileyen faktörler olduğunu ifade etmişlerdir. Örnek alıntılar şöyledir.

“Herkesin sevdiği veya sevmediği oyuncular var ama kaptanlık gerçekten adalet isteyen bir konu. Sonuçta bunu seveyim bunu sevmeyeyim dediğiniz zaman bu durumun sonuçlarını iyi veya kötü alırsınız (K8).” (Olumlu davranışlar; Adaletli olma)

“Öncelikle bunun bilincinde olmalarını tavsiye ederim. Çünkü kaptan saha içi ve saha dışında her hareketi her kelimesi ile örnek alınan ve göz önünde olan bir insan (K7).” (Olumlu davranışlar; Örnek olma)

“Bence dürüst, ağırlığı olan, yalan söylemeyen bir kaptan her zaman başarılı olabilir diye düşünüyorum (K4).” (Olumlu davranışlar; Dürüst olma)

Ayrıca katılımcıların yarısı liderlikle ilişkili özelliklerin kaptanlığı doğrudan etkileyen faktörler olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcılar birkaçı ise karakter ve kişiliğinde kaptanlığı doğrudan etkileyen faktörler olduğunu ifade etmişlerdir. Bu üç faktör aslında kaptanın kendi öz benliğiyle de ilişkili faktörler olarak düşünülmüştür. Bu temaya ilişkin örnek alıntılar şöyledir.

“Takım kaptanlığı vasfını, liderlik vasfını taşıyan kişiler aslında takım kaptanı oluyor (K4).” (Liderlikle ilişkili özellikler; Liderlik özellikleri)

“Mesela çok düzgün bir yapıdadır oyuncu. Saha içi ve saha dışı karakteri kaptan olmaya elverişlidir (K2).” (Karakter; Karakter yapısı)

“Kişilikle alakalıdır (K4).” (Kişilik; Kişilik yapısı)

Liderlikle ilişkili özellikler, karakter ve kişilik faktörü ilgili olarak bir noktada sergilenen veya görünen becerilere sahip olma kadar kaptanın kendi öz benliğinin önemine vurgu yapıldığı düşünülmüştür. Dolayısıyla kaptanlığın görev ve sorumluluk içerdiği dikkate alınrsa bu üç yapının (liderlikle ilişkili özellikler, karakter ve kişilik) hem becerilere hem de olumlu davranışlara temel bir zemin oluşturduğu söylenebilir.

TARTIŞMA

Bu araştırmada kaptanlığın farklı faktörler tarafından etkilenebildiği belirlenmiştir. Araştırmada, kaptan haricindeki kulüp yönetimi, teknik ekip, futbolcular, medya, şehrin ve taraftarın kaptanlığı doğrudan etkilediği tespit edilmiştir. Bu araştırmadaki kulüp yönetimi faktörü ile ilgili olarak; Türkiye’de spor kulüplerinin çoğunluğunun profesyonel bir yönetim anlayışına sahip olmadığı belirlenmiştir (İmamoğlu ve ark., 2007). Maddi olarak ücretlerinin bir kısmı peşin, bir kısmı taksitlendirilen futbolcuların, ücretlerini zamanında ve/veya hepsini alamamaktadır (Ataçoğlu ve Zelyurt, 2016). Bu nedenle profesyonel futbol kulüp yöneticileriyle ilgili yapılan bir araştırmada katılımcıların, %20’si yönetici veya yönetim sıkıntılarının olduğunu ifade etmişlerdir (Taştan, 2021). Bu anlamda futbolcuların % 43,8’i sözleşmesi feshedilirse ücretlerini alamayacağını düşündüğü saptanmıştır (Aydın ve ark., 2017). Ayrıca Saatçioğlu ve Çakmak’a göre Türkiye dışında beş büyük lig (Premier Lig, La Liga, Bundesliga, Serie A ve Ligue 1) yeni futbol ekonomisinin gereklerine uygun olarak hareket etmekte ve bu sayede Avrupa futbol geliri pastasından %55’in üzerinde pay almaktadır. Fakat Trendyol Süper Lig (Türkiye) ise gelir bakımından 2017/18 sezonu itibarıyla Avrupa’nın 7. büyük ligi konumundadır (Saatçioğlu ve Çakmak, 2019). Bu nedenle profesyonel futbolda kulüp yöneticilerinin spor kulüplerini ekonomik olarak iyi yönetemediği söylenebilir. Ayrıca Türkiye’de 2023-2024 futbol sezonu Trendyol Süper Lig’in 15. haftasında oynanan bir müsabaka (11.12.2023) sonunda maçın hakemine yönelik kulüp başkanı ve yöneticilerinin fiziksel şiddet içerikli davranışları olmuştur (<https://www.tff.org/default.aspx?pageID=246&ftxtID=42953> Erişim tarihi: 05.04.2024). Haliyle kaptanın sonuçta bir sporcu olduğu dikkate alındığında Türkiye’deki kulüp yöneticilerinin profesyonel spora ilişkin tutum ve davranışlarından takım kaptanının etkilenmemesi olağan dışı görünmemektedir. Bu bakımdan literatür dahilinde kulüp yönetimi faktörünün kaptanlığı doğrudan etkileyen faktör olduğu söylenebilir.

Teknik ekip faktörü dikkate alındığında; antrenörler sporcu liderliğinin geliştirilmesinde hayati bir rol oynamaktadır (Cotterill ve ark., 2022). Teknik direktöründe dahil olduğu teknik ekip üyeleri ve takım arkadaşları ile iletişim (Dupuis ve ark., 2006; Gould ve ark., 2013), iyi ilişki ve bağlar kurmanın (Bucci ve ark., 2012; Voelker ve ark., 2011) sporcu liderlerinden beklenen roller olduğu saptanmıştır. Fakat antrenörler her ne kadar kaptanlarının yol göstermesini ve önderlik etmesini istese de antrenörlerin, kaptanlara nasıl yapılacağına ilişkin yeteri kadar destek vermedikleri de saptanmıştır (Voelker ve ark., 2019; Voelker ve ark., 2011). Bu literatüre benzer şekilde ülkemizde farklı lig kategorilerinde oynayan futbolcuların antrenörleri ile farklı iletişim bağları olduğu saptanmıştır. Örneğin yakınlık, bağlılık ve tamamlayıcılık puanları yüksek çıkan amatör futbolcuların profesyonel futbolculara göre antrenörleri ile en iyi ilişkiler kuran sporcular oldukları saptanmıştır (Gök ve ark., 2022). Ayrıca özellikle Türkiye’de çok sık antrenör değişiklikleri olmaktadır. Çünkü Esen’e göre takımın kötü performansı karşısında teknik direktör değişikliklerinin Türkiye’deki kulüpler özelinde kullanılan bir kestirme yol olduğu belirlenmiştir. Hatta son dönemde kulüpler ile anlaşma yaptığı duyurulan teknik direktörlerin bir gün sonra görevine son verildiğine ilişkin pek çok örneğin olduğu belirtilmiştir (Esen ve ark., 2019). Haliyle yapılan araştırmadaki teknik ekip faktörünün kaptanlığı doğrudan etkileyen faktör olduğu ve bu bulgunun da literatürce desteklendiği düşünülmüştür.

Futbolcular faktörüyle ilgili olarak, bir topluluğun takım haline gelebilmesi için etkileşim içinde olması gerekir. Bu etkileşim Gümüsoğlu ve Küçük’e göre takım üyeleri arasında duygu, bilgi ve görev paylaşımı ile mümkün olmaktadır. Bu etkileşim dahilinde takım sargınlığı takım performansı üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (Gümüsoğlu ve Küçük,

2019). Sarginlık, takımların birlikte kalma eğilimlerini yansıtan dinamik bir süreç ve takım üyelerinin birbirini veya grubu çekici bulması olarak ifade edilebilir (Carron ve ark., 2002). Hatta takım olmayı başarabilme, takım içindeki tüm bireylerin görev ve sorumlulukların belirlenmesi, bilgi, beceri ve yeteneklerinin geliştirilmesi sonucunda mümkün hale gelebilir (Samur, 2018). Ayrıca futbolcunun öğrenim düzeyi ile oynadığı lig yükseldikçe ve medeni hali değişip evli olduğunda profesyonelliğin gereklerini daha iyi yerine getirdiği saptanmıştır (Afacan ve ark., 2014). Dolayısıyla takımdaki futbolcular, kaptanlığı doğrudan etkileyen faktör olabilmektedir. Bu bulgunun da literatürce desteklendiği söylenebilir.

Ayrıca bu araştırmadaki medya ve şehrin desteğiyle ilgili olarak medyanın toplum üzerinde etkisi olduğu söylenebilir. Çünkü Güler ve arkadaşlarına göre toplumsal etkileşimin önemli unsurlarından olan sporun; toplum, spor ve medya bağlamında, bireylerin davranışları üzerinde önemli etkilere sahip olduğu belirtilmiştir. Günümüzde spor kamuoyunun spor medyasını yönlendirdiği gibi spor medyasının da spor kamuoyunu yönlendirdiği tespit edilmiştir (Güler ve ark., 2018). Ayrıca bu araştırmada kaptan haricindeki faktörlerden taraftar faktörünün de kaptanlığı doğrudan etkilediği belirlenmiştir. Çünkü medya, taraftar veya sponsorlarla iletişimde dış lider olarak kaptan, takımını temsilen ön planda olmaktadır (Fransen ve ark., 2014). Hatta kaptanların takımın elçisi olduğu hem taraftarlarla hem de fan kulüpleriyle toplantılar yaptığı saptanmıştır (Camiré, 2016). Ayrıca kaptan, takımın kamuya karşıda sözcüsüdür. Çünkü kaptan maçlardan önce ve sonra takım adına medyaya ve taraftara doğrudan konuşabilir, maçla ilgili değerlendirmelerde bulunabilir (Devine, 2021). Literatür eşliğinde medya, şehir ve taraftar faktörünün literatür tarafından desteklendiği düşünülmüştür.

Yapılan bu araştırmada kaptanla ilgili faktörlere bakıldığı zaman takım kaptanının birçok beceriye sahip olması gerektiği belirlenmiştir. Aslında bu becerilerden bazılarının kaptanın liderlik rolleriyle de uyumlu olduğu düşünülmüştür. Örneğin; performansın iyi olması ile en iyi oyuncu (Fransen ve ark., 2018) ve sosyal becerilere sahip olmak ile de sosyal liderlik rolünün (Fransen ve ark., 2014, 2019) örtüştüğü söylenebilir. Bu araştırmadaki kaptanın olumlu davranışları ile ilgili olarak takım kaptanlarının insanlara eşit davranma, dürüst olma, daima gelişme, örnek olma gibi özelliklerinin olduğu belirlenmiştir (Cotterill ve Cheetham, 2017). Bir başka araştırmada kaptanın; örnek teşkil eden, saygı duyulan, sakin başlı ve iyi iletişimci gibi özelliklerinin olduğu belirlenmiştir (Cotterill ve ark., 2019). Haliyle bu araştırmadaki kaptanlığı doğrudan etkileyen faktör olarak kaptanın becerilere sahip olması ve olumlu davranışların literatür tarafından desteklendiği düşünülmüştür. Fakat bu araştırmadaki faktörlerden yabancı dil bilme becerisine ilişkin önemin lig seviyesine göre değişkenlik gösterebileceği düşünülmüştür. Örneğin yabancı dil bilmek kişisel gelişim için önemlidir. Fakat bu amaç dışında sadece profesyonel spor ortamında kullanılacaksa Türkiye'deki alt liglerde (Profesyonel futbolda 2. ve 3. Lig) Türk vatandaşlığı haricinde oyuncu kabul edilmediği için Türk sporcu tarafından yabancı dil becerisi ihtiyaç olarak görülmemeyebilir.

Ayrıca bu araştırmada liderlikle ilişkili özellikler, karakter ve kişiliğin, kaptanlığı doğrudan etkileyen kaptanla ilgili faktörler olduğu tespit edilmiştir. Literatürde Choi ve arkadaşlarının yapmış olduğu araştırmada takım kaptanının, takım içinde ilişkileri yönetme ve iletişim konusunda zorluklarla karşılaştığı belirlenmiştir. Örneğin kaptanın, bu dönemlerde duygusal hassasiyetleri dengelemek için takım arkadaşlarıyla iletişim kurarken dikkatli olmak zorunda olduğu, oyuncuların hikâyelerini mümkün olduğunca dinlemeye çaba göstererek takım atmosferini esnek hale getirmeye çalıştığı ve takım için birçok fedakarlık yaptığı belirlenmiştir (Choi ve ark., 2023). Bu nedenle kaptanlığın sorumluluklarını yerine getirmede "sportif yargı gücü" ve "sorumluluk" temel erdemleri gerektirdiği saptanmıştır (Devine, 2021). Haliyle sporcunun kişilik özellikleri sportif performansı etkileyen önemli bir faktördür

(Ravizza, 2002). Ayrıca genel liderlik özellikleri, inisiyatif alma, saha içi ve saha dışında organizasyon yeteneği, karizma ve kişilik gibi özelliklerinde sporcu liderlerinde olduğu belirlenmiştir (Fransen ve ark., 2019). Bu nedenle son yıllarda bazı araştırmacılar; takım performansının sadece fizyolojik özelliklere bağlı olmadığını, bunun yanı sıra psikolojik faktörlerinde, takım başarısında önemli olduğunu belirlemiştir (Fransen ve ark., 2015). Dolayısıyla bu araştırmadaki liderlikle ilişkili özellikler, karakter ve kişilik faktörünün de literatür tarafından desteklendiği söylenebilir.

Bu araştırmada kaptanların bakış açısından kaptanlığı doğrudan etkileyen faktörler araştırılmıştır. Fakat araştırma bulgularına daha geniş çerçevede bakılırsa sporda ortak amaçları gerçekleştirmek için bir araya gelmiş kişiler ve yönetimler bir sistem içerisinde. Bu sistemde hedeflere etkili bir biçimde ulaşmak için koordinasyonun sağlanması, bilgilerin paylaşılması, görevlerin yerine getirilmesi, ilişkilerin yürütülmesi, duygu ve düşüncelerin aktarılması gibi unsurların gerçekleşmesi gerekmektedir (Gök ve ark., 2022). Bu nedenle aslında kaptan olsun ya da olmasın bu faktörlerin bir sporcunun sportif hayatında da önemli etkileri olduğu söylenebilir. Haliyle bu faktörlerin amatör veya profesyonel düzeyde tüm sporcuların; spor branşı (takım, bireysel), cinsiyet, yarışmacılık düzeyi (ulusal, uluslararası) gibi değişkenlerle sporculuk sürecini doğrudan veya dolaylı olarak farklı yoğunluk ve içerikte etkileyebildiği söylenebilir. Dolayısıyla bir sporcu kendinden doğrudan sorumlu olduğu kadar harici faktörlerinde sporculuk sürecini etkileyebileceğini dikkate almalıdır.

SONUÇ

Yapılan çalışmada kaptanların algı ve deneyimlerinden kaptanlığı doğrudan etkileyen faktörler tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda; kaptan haricindeki kulüp yönetimi, teknik ekip, futbolcular, medya, şehrin ve taraftarın kaptanlığı doğrudan etkileyen faktör olduğu belirlenmiştir. Ayrıca becerilere sahip olma, olumlu davranışlar, liderlikle ilişkili özellikler, karakter ve kişiliğin kaptanlığı doğrudan etkileyen kaptanla ilgili faktörler olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak kaptanlığın, hem kaptana ilişkin hem de kaptanı çevreleyen (Kulüp yönetimi, teknik heyet...) spor ortamındaki faktörler tarafından etkilendiği söylenebilir. Bu nedenle aslında kaptanında nihayetinde bir sporcu olduğu ve takım kaptanının antrenörler tarafından belirlendiği (Loughead ve ark., 2006) dikkate alındığında özellikle kulüp yöneticileri ve antrenörlere önemli görev ve sorumluluklar düştüğü söylenebilir. Çünkü kaptan kulüp yönetimiyle de dış lider olarak iletişim kurmaktadır (Fransen ve ark., 2014, 2019). Haliyle kaptanın takım üzerindeki potansiyel etkisi (Orhan, 2024) nedeniyle özellikle antrenörler, takım kaptanlarını güçlendirmek için kaptanların önemli takım kararları almalarına izin vermeleriyle kaptanlara özerklik desteği sağlayabilmelidir (Newman ve ark., 2019). Çünkü ancak bu şekilde liderlerin takımda geniş bir destek tabanına sahip olmalarıyla liderliklerinin başarılı olma şansı en yüksektir (Leo ve ark., 2019). Ayrıca takım kaptanlarının spor bağlamında resmi liderler olarak yetiştirilmesiyle, bu eğitilmiş sporcular bilgi ve becerilerini gelecekteki yaşamlarına aktararak bir birey olarak daha iyi donanımlı hale gelebilirler (Newman ve ark., 2019).

Günümüzde futbol, spor denince akla gelen ve büyük kitlelerin ilgi odağı olan bir branş olarak karşımıza çıkmaktadır (Esen ve ark., 2019). Dolayısıyla futbol branşı da dahil diğer takım sporlarında etkili bir kaptan olma yolunda öğrenim ve gelişim süreçleri (Cotterill ve Fransen, 2021) kadar dış faktörlerin de belirleyiciliğinin olduğu dikkate alınmalıdır. Çünkü yapılan bu araştırma ile ülkemizde futbol branşının kendine has doğası (taraftar kitlesi, medya etkisi...) ve özellikle alt liglerde maddi sıkıntıların daha fazla olması (Ataçocuğu & Zelyurt, 2016) nedeniyle tüm takım sporlarına genellemenin yapılamayacağı düşünülmüştür.

ÖNERİLER

Sporcunun kendi kontrolü dışındaki faktörlerin sportif performansı ekilememesi adına Türkiye Futbol Federasyonunun yapacağı yasal düzenlemelerle (Kulüplerin ekonomik harcamaları, yöneticilik yeterliliği...) sürecin (kulüp bütçeleri, sporcu gelişimi...) etkin takibi yapılabilir.

Takım kaptanları ve diğer takım sporcuları için mentörlük ve eğitime (Yüz yüze, online...) yönelik olanaklar Türkiye Futbol Federasyonunun yapacağı yasal düzenlemelerle spor psikologları aracılığıyla özellikle kulüp yönetimleri ve antrenörlere sağlanabilir.

Sporcu liderliği sürecinin verimli olması için bir sporcunun sahip olması gereken psikolojik beceriler araştırılabilir.

KAYNAKLAR

Afacan, E., Bal, H., Gümüşdağ H., & Çobanoğlu, G. (2014). Sosyolojik açıdan futbol ve profesyonellik. *Hitit University Journal of Social Sciences Institute*, 7(2), 525–542. <https://dergipark.org.tr/en/pub/hititsosbil/issue/7717/101068>

Arastaman, G., Fidan, İ. F., & Fidan, T. (2018). Nitel araştırmada geçerlik ve güvenilirlik: Kuramsal bir inceleme. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 37–75. <https://doi.org/http://dx.doi.org/10.23891/efdyyu.2018.61>

Ataçocuğu, M., & Zelyurt, M. K. (2016). Profesyonel futbolda emek-sermaye ilişkileri: Alt liglerde ücret, sosyal güvence ve sendika olgusu üstüne nitel bir çalışma. *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(2), 99–115. <https://dergipark.org.tr/en/pub/sbsebd/issue/31662/347134>

Aydın, U., Özgüler, V., Solmaz DY, Katırcı, H., Demirkaya, S., & ... & Etcı, H. (2017). Türkiye’de profesyonel sporcuların çalışma koşulları ve örgütlenme eğilimleri. *Çalışma ve Toplum*, 55(4), 1873–1912.

Backer, M. De, Van Puyenbroeck, S., Fransen, K., Reynders, B., Boen, F., Malisse, F., & Vande Broek, G. (2022). Does fair coach behavior predict the quality of athlete leadership among belgian volleyball and basketball players: The vital role of team identification and task cohesion. *Frontiers in Psychology*, 12, 1–10. <https://doi.org/10.3389/FPSYG.2021.645764/BIBTEX>

Berger, R. (2013). Now I see it, now I don't: researcher's position and reflexivity in qualitative research. *Qualitative Research*, 15(2), 219–234. <https://doi.org/10.1177/1468794112468475>

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>

Braun, V., Clarke, V., Hayfield, N., & Terry, G. (2019). *Answers to frequently asked questions about thematic analysis*. [https://cdn.auckland.ac.nz/assets/psych/about/our-research/documents/Answers to frequently asked questions about thematic analysis April 2019.pdf](https://cdn.auckland.ac.nz/assets/psych/about/our-research/documents/Answers%20to%20frequently%20asked%20questions%20about%20thematic%20analysis%20April%202019.pdf)

Braun, V., Clarke, V., & Weate, P. (2016). Using thematic analysis in sport and exercise research. In B. Smith & A. C. Sparkes (Eds.), *Routledge handbook of qualitative research in sport and exercise* (pp. 191–205). Routledge.

Brgoch, S., Lower-Hoppe, M. L., Newman, J. T., & Hutton, T. (2020). Exploring team captain roles associated with athlete leadership classifications: Perspectives from collegiate coaches. *Journal of Sport Behavior*, 43(1), 28–49.

Bucci, J., Bloom, G. A., Loughhead, T. M., & Caron, J. G. (2012). Ice hockey coaches' perceptions of athlete leadership. *Journal of Applied Sport Psychology*, 24(3), 243–259.

<https://doi.org/10.1080/10413200.2011.636416>

Camiré, M. (2016). Benefits, pressures, and challenges of leadership and captaincy in the national hockey league. *Journal of Clinical Sport Psychology, 10*(2), 118–136. <https://doi.org/10.1123/JCSP.2015-0033>

Carron, A. V., Bray, S. R., & Eys, M. A. (2002). Team cohesion and team success in sport. *Journal of Sports Sciences, 20*(2), 119–126. <https://doi.org/10.1080/026404102317200828>

Carson, F., & Walsh, J. (2018). Every day's a new day: A captain's reflection on a losing season. *Sports, 6*(4), 115–125. <https://doi.org/10.3390/sports6040115>

Choi, K., Lee, J. Y., & Gang, A. (2023). Interview with Sohyun Cho, two-time captain of South Korea's FIFA Women's World Cup Team. *International Journal of Sport Communication, 16*(4), 377–379. <https://doi.org/10.1123/IJSC.2023-0231>

Cotterill, S., & Fransen, K. (2021). Leadership development in sports teams. In Z. Zenko & L. Jones (Eds.), *Essentials of Exercise and Sport Psychology: An Open Access Textbook* (pp. 588–612). Society for Transparency, Openness, and Replication in Kinesiology.

Cotterill, S. T., & Fransen, K. (2016). Athlete leadership in sport teams: current understanding and future directions. *International Review of Sport and Exercise Psychology, 9*(1), 116–133. <https://doi.org/10.1080/1750984X.2015.1124443>

Cotterill, S., & Cheetham, R. (2017). The experience of captaincy in professional sport: The case of elite professional rugby. *European Journal of Sport Science, 17*(2), 215–221. <https://doi.org/10.1080/17461391.2016.1245788>

Cotterill, S., Cheetham, R., & Fransen, K. (2019). Professional rugby coaches' perceptions of the role of the team captain. *The Sport Psychologist, 33*(4), 276–284. <https://doi.org/10.1123/tsp.2018-0094>

Cotterill, S. T., Loughhead, T., & Fransen, K. (2022). Athlete leadership development within teams: current understanding and future directions. *Frontiers in Psychology, 13*.

Creswell, J. (2007). *Qualitative inquiry and research design: choosing among five approaches* (2nd ed.). Sage publications.

Creswell, W. (2013). *Qualitative Inquiry & Research Design Among Five Approaches [Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni]* (T. Editors, S. B. Demir, & M. Bütün (Eds.); 6th ed.). SAGE Publications.

Crozier, A., Loughhead, T., & Munroe-Chandler, K. (2013). Examining the benefits of athlete leaders in sport. *Journal of Sport Behavior, 36*(4), 346–364.

Day, D. V., S. H. P., C. T. T. (2004). Assessing the burdens of leadership: Effects of formal leadership roles on individual performance over time. *Personnel Psychology, 57*(3), 573–605.

Devine, J. W. (2021). O Captain! My Captain!: leadership, virtue, and sport. *Journal of the Philosophy of Sport, 48*(1), 45–62. <https://doi.org/10.1080/00948705.2020.1848435>

Dupuis, M., Bloom, G. A., & Loughhead, T. M. (2006). Team captains' perceptions of athlete leadership. *Journal of Sport Behavior, 29*(1), 60.

Erkan, M. (2023). Sporcu liderliği ve spor takımlarında rolü. In K. Erdağı & B. Işık (Eds.), *Egzersiz & Spor Bilimleri ve Spor Hekimliği Alanında Uluslararası Araştırmalar* (1st ed., pp. 52–63). Platanus Publishing. <https://doi.org/DOI:10.5281/zenodo.7744351>

Esen, S., Or, E., & Uslu, T. (2019). Yıkım mı, yaratıcı yıkım mı? Futbolda teknik direktör değişikliği ile takım performansı arasındaki ilişkisinin incelenmesi. *Journal of Health and Sport Sciences, 2*(1), 7–15. <http://acikerisim.gedik.edu.tr:8080/xmlui/handle/11501/367>

Fransen, K., Alexander, H. S., Steffens, N. K., Vanbeselaere, N., De Cuyper, B., & Boen, F. (2015). Believing in "us": Exploring leaders' capacity to enhance team confidence and performance by building a sense of shared social identity. *Journal of Experimental Psychology: Applied*, 21(1), 89–100. <https://doi.org/10.1037/xap0000033>

Fransen, K., Cotterill, S. T., Vande Broek, G., & Boen, F. (2019). Unpicking the emperor's new clothes: perceived attributes of the captain in sports teams. *Frontiers in Psychology*, 10, 2212. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.02212>

Fransen, K., Decroos, S., Broek, G. Vande, & Boen, F. (2016). Leading from the top or leading from within? A comparison between coaches' and athletes' leadership as predictors of team identification, team confidence, and team cohesion. *International Journal of Sports Science & Coaching*, 11(6), 757–771. <https://doi.org/10.1177/1747954116676102>

Fransen, K., Vanbeselaere, N., De Cuyper, B., Broek, G. Vande, & Boen, F. (2018). When is a leader considered as a good leader? Perceived impact on teammates' confidence and social acceptance as key ingredients. *Int. J. Psychol. Res*, 12(1), 1–21.

Fransen, K., Vanbeselaere, N., De Cuyper, B., Vande Broek, G., & Boen, F. (2014). The myth of the team captain as principal leader: extending the athlete leadership classification within sport teams. *Journal of Sports Sciences*, 32(14), 1389–1397. <https://doi.org/10.1080/02640414.2014.891291>

Gök, U., Özatik, Y., & Yıldız, G. (2022). Farklı profesyonellik düzeyindeki futbolcular ve antrenörleri arasındaki ilişki. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 27(3), 219–229. <https://doi.org/10.53434/gbesbd.1098732>

Gökdoğan, Ç., Kartal, M., Temel, C., Toros, T., & Esen, T. (2023). Sustainability of success in sports teams: Who will be the captain? *Sustainability*, 15(5). <https://doi.org/10.3390/SU15054316>

Gould, D., & Voelker, D. K. (2010). Youth sport leadership development: Leveraging the sports captaincy experience. *Journal of Sport Psychology in Action*, 1(1), 11–14. <https://doi.org/10.1080/21520704.2010.497695>

Gould, D., & Voelker, D. K. (2012). Enhancing youth leadership through sport and physical education. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 83(8), 38–41. <https://doi.org/10.1080/07303084.2012.10598828>

Gould, D., Voelker, D. K., & Griffes, K. (2013). Best coaching practices for developing team captains. *Sport Psychologist*, 27(1), 13–26. <https://doi.org/10.1123/TSP.27.1.13>

Grandzol, C., Perlis, S., & Draina, L. (2010). Leadership development of team captains in collegiate varsity athletics. *Journal of College Student Development*, 51(4), 403–418. <https://doi.org/10.1353/CSD.0.0143>

Güler, A., Halıcıoğlu, H. B., & Taşgın, S. (2015). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri-Teorik Çerçeve-Pratik Öneriler-7 Farklı Nitel Araştırma Yaklaşımı-Kalite ve Etik Hususlar [Qualitative research methods in social sciences-theoretical framework-practical recommendations-7 different qualitative (2nd ed.)*. Seçkin Yayıncılık.

Güler, İ., Yıldız, K., & Özbey, S. (2018). Sosyolojik açıdan spor ve medya ilişkilerinin toplum üzerindeki etkisi: İzmir ili örneği. *İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5(1), 1–12. <https://dergipark.org.tr/pub/inubeso/issue/37014/366572>

Gümüšoğlu, Ö., & Küçük, V. (2019). Genç sporculara uygulanan yaşam becerileri eğitim programının takım sargınlığına etkisi. *Eurasian Research in Sport*, 4(2), 97–111. <https://doi.org/10.35333/ERISS.2019.93>

İmamoğlu, A. F., Karaoğlu, E., & Erturan, E. E. (2007). Türkiye'de spor kulüplerinin yapısal nitelikleri ve temel problemleri. *Gazi Journal of Physical Education and Sport Sciences*, 12(3), 35–61. <https://dergipark.org.tr/en/pub/gbesbd/issue/28038/306673>

Imholte, P. D., Blanton, J. E., & McAlarnen, M. M. (2019). Fun, failure and fulfillment: A case-study approach to informal athlete leadership in minor league baseball. *The Sport Psychologist*, 33(3), 177–188.

Işık, İ. Ö., & Serinkan, C. (2020). Liderlik yaklaşımları ve spor yönetiminde liderlik. *Pamukkale Üniversitesi İşletme Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 308–332. <https://doi.org/10.47097/piar.824025>

Laws of the Game (*Futbol Oyun Kuralları Kitabı*). (2023). Türkiye Futbol Federasyonu. <https://www.tff.org/default.aspx?pageID=248&ftxtID=41741>

Leo, F. M., García-Calvo, T., González-Ponce, I., Pulido, J. J., & Fransen, K. (2019). How many leaders does it take to lead a sports team? The relationship between the number of leaders and the effectiveness of professional sports teams. *PLoS ONE*, 14(6). <https://doi.org/10.1371/JOURNAL.PONE.0218167>

Loughead, T., Fransen, K., Van Puyenbroeck, S., Hoffmann, M. D., De Cuyper, B., Vanbeselaere, N., & Boen, F. (2016). An examination of the relationship between athlete leadership and cohesion using social network analysis. *Journal of Sports Sciences*, 34(21), 2063–2073. <https://doi.org/10.1080/02640414.2016.1150601>

Loughead, T., Hardy, J., & Eys, M. (2006). The nature of athlete leadership. *Journal of Sport Behavior*, 29(2), 142–158.

Lower-Hoppe, L. M., Newman, T. J., Brgoch, S., & Hutton, T. (2020). The management and development of sport team captains as human capital resources: Perspectives from collegiate coaches. *International Journal of Sport Management*, 3(21), 261–292.

Mead, J., Gilson, T. A., & Henning, M. B. (2017). An ethnographic person-centered study of leadership development in high school basketball team captains. *Journal for the Study of Sports and Athletes in Education*, 11(3), 216–241. <https://doi.org/10.1080/19357397.2017.1347598>

Newman, T. J., Lower, L. M., & Brgoch, S. M. (2019). Developing sport team captains as formal leaders. *Journal of Sport Psychology in Action*, 10(3), 137–150. <https://doi.org/10.1080/21520704.2019.1604590>

Northouse, P. G. (2021). Leadership: Theory and Practice. In *Sage Publications* (9.th Editi).

Orhan, S. (2023). Takım sporlarında sporcu liderliği. In Ulukan Mehmet & Dalkılıç Mehmet (Eds.), *Spor Bilimleri Alanında Gelişmeler* (1st ed., pp. 336–345). Platanus Publishing. <https://doi.org/DOI:10.5281/zenodo.10023951>

Orhan, S. (2024). Takım kaptanı takımı nasıl etkiler? Profesyonel futbolda teknik direktör perspektifinden algı ve deneyimler. *The Online Journal of Recreation and Sports (TOJRAS)*, 13(2), 115–125. <https://doi.org/10.22282/tojras.1424753>

Orhan, S., & Ünlü, H. (2022). Futbolcularda zihinsel dayanıklılık ve hedef yöneliminin akıl dışı performans inançları ile ilişkisi: kesitsel çalışma [Relationship of mental toughness and goal orientation with irrational performance beliefs in footballers: Cross-sectional research]. *Türkiye Klinikleri Journal of Sports Sciences*, 14(1), 11–21. <https://doi.org/10.5336/SPORTSCI.2021-81717>

Ravizza, K. . (2002). A philosophical construct: A framework for performance enhancement. *International Journal of Sport Psychology*, 33(1):4-18.

Saatçioğlu, C., & Çakmak, U. D. (2019). Avrupa ve Türkiye’de futbol ekonomisi: Karşılaştırmalı bir inceleme. *Sakarya İktisat Dergisi*, 8(4), 331–350. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sid/issue/50476/655782>

Samur, S. (2018). Futbol takımlarında mücadele azim ve iradesine katkı sağlayacak kişilik özellikleri. *Turkish Journal of Sports Science*, 2(1), 34–44. <https://dergipark.org.tr/en/pub/tusbid/issue/37884/420604>

Smith, B., & McGannon, K. R. (2018). Developing rigor in qualitative research: problems and opportunities within sport and exercise psychology. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, 11(1), 101–121. <https://doi.org/10.1080/1750984X.2017.1317357>

Smith, J. A., & Osborn, M. (2015). Qualitative psychology: A practical guide to research methods. In J. A. Smith (Ed.), *Interpretative phenomenological analysis* (3rd ed., pp. 51–80). SAGE.

Smith, J., Flowers, P., & Larkin, M. (2009). *Interpretative phenomenological analysis: Theory, method and*

research. SAGE Publications Limited.

Smith, M. J., Arnold, R., & Thelwell, R. C. (2018). "There's no place to hide": exploring the stressors encountered by elite cricket captains. *Journal of Applied Sport Psychology*, 30(2), 150–170. <https://doi.org/10.1080/10413200.2017.1349845>

Sundler, A. J., Lindberg, E., Nilsson, C., & Palmér, L. (2019). Qualitative thematic analysis based on descriptive phenomenology. *Nursing Open*, 6(3), 733–739. <https://doi.org/10.1002/NOP2.275>

Taştan, H. Ş. (2021). Profesyonel futbol kulüp yöneticilerinin kulüp yönetimine ilişkin açıklamalarının içerik analizi. *Journal of Sports and Performance Research*, 12(1), 31–49. <https://doi.org/DOI:10.17155/omuspd.804034>

Toker, A. (2022). Sosyal bilimlerde nitel veri analizi için bir kılavuz. *Pamukkale University Journal of Social Sciences Institute*, 51(1), 319–345. <https://doi.org/10.30794/pausbed.1112493>

Voelker, D., Gould, D., & Crawford, M. J. (2011). Understanding the experience of high school sport captains. *Sport Psychologist*, 25(1), 47–66. <https://doi.org/10.1123/tsp.25.1.47>

Voelker, D., Martin, M. E., Blanton, J. E., & Gould, D. (2019). Views and practices of high school coaches on the education and training of team captains in leadership. *Journal of Leadership Education*, 18(2), 181–196.

Voight, M. (2012). A Leadership Development Intervention Program: A Case Study With Two Elite Teams. *The Sport Psychologist*, 26(4), 604–623. <https://doi.org/10.1123/TSP.26.4.604>

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Qualitative research methods in the social sciences [Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri]* (11. Basım). Seçkin Yayıncılık.